

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ
Слободне наставне активности
Пети и шести разред

Садржај

УВОД	3
СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ	5
ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ	5
МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ.....	8
ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА.....	10
ЦРТАЊЕ, ВАЈАЊЕ И СЛИКАЊЕ	12
ЧУВАРИ ПРИРОДЕ	14
МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ.....	16
САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ.....	19

УВОД

Концепт и сврха слободних наставних активности

Слободне наставне активности (у даљем тексту СНА), су део плана наставе и учења који школа планира Школским програмом и Годишњим планом рада. Ученици у сваком разреду, од петог до осмог, бирају један од три програма СНА који школа нуди што значи да ће сваки ученик током другог циклуса основног образовања и васпитања похађати четири различита програма. Ученици и њихови родитељи се пре избора упознају са понуђеним програмима на часу одељенског старешине, на родитељском састанку, путем сајта школе, лифлета и др. Одабрани програми СНА су за ученика обавезни а успех се изражава описном оценом и не утиче на општи успех.

Иако се за неке СНА може направити природна веза са одговарајућим обавезним предметима не треба их посматрати као неку врсту њиховог проширивања или продубљивања. У њиховом остваривању наставник се ослања на ученичка и школска и ваншколска знања и искуства. Програми СНА нису намењени само некој групи ученика као што су нпр. ученици који се спремају за такмичење или им је потребна додатна подршка у учењу. Сврха СНА је да допринесу остваривању општих исхода образовања и васпитања, развијању кључних и општих међупредметних компетенција потребним за сналажење у свакодневном животу. Осим тога, подршка су професионалном развоју ученика који на крају основне школе доносе важну одлуку о наставку школовања у контексту новог концепта средње школе у којој се полагају општа и стручна матура. И на крају, мада не мање важно, СНА доприносе бољем упознавању ученика и њиховој сарадњи, јер се остварују у групама састављеним од ученика из различитих одељења.

Начин остваривања програма и улога наставника

Програми СНА су тако конципирани да фаворизују активност ученика, повезивање њиховог школског и ваншколског искуства, учење путем решавања проблема, сарадњу и тимски рад, као и употребу савремених технологија у образовне сврхе.

Сваки појединачни програм СНА садржи дидактичко-методичко упутство које, заједно са овим општим упутством, даје комплетну слику о природи конкретног програма и његовом остваривању.

Програми СНА реализују се комбиновањем различитих техника рада са ученицима, као што су: презентације, демонстрације, студије случаја, симулације, играње улога, дебате, рад у малим групама, рад на пројектима, гледање и анализа видео прилога, креативне радионице, рад у групи на платформама за учење, повезивање са вршњацима из других школа или држава, гостовања стручњака, учење у другим установама, посете разним дешавањима, укључивање у акције... Потенцира се самосталност ученика у активном начину учења, а улога наставника је преваходно у томе да уведу ученике у тему, представе им кључне појмове садржаја и подстакну их на активност коју затим усмеравају, прате и вреднују. Уколико је потребно може се користити модификовано кратко предавање које држи наставник или ученик.

Због природе програма и чињенице да се у сваком разреду похађају другачије СНА увођење ученика у тему је изузетно важно. Наставник треба кратко да представи сваку тему користећи разноврсне материјале које је унапред припремио/ла (филмови, слике, приче, новински текстови...), а који имају функцију мотивисања ученика. Избор подстицаја треба да одговара не само теми већ и узрасту ученика. Дobar уводни

материјал се препознаје по томе што је код ученика изазвао радозналост, потребу да о томе разговарају, постављају питања, истражују, предлажу...

Концепт СНА не базира се на коришћењу уџбеника који су посебно за њих припремљени. Напротив, ученици се подстичу да користе што различитије изворе информација и да према њима имају критички однос. Циљ је јачати ученике да се ослањају на сопствене снаге, да развијају компетенције за рад са подацима. Иако се очекује да ће се ученици у великој мери ослањати на интернет као брз и лако доступан извор информација, треба их охрабривати да користе и друге изворе као што су књиге, старе фотографије, интервју и др.

Праћење, вредновање и оцењивање

У складу са чланом 61. *Закона о основном образовању и васпитању* и *Правилником о оцењивању ученика у основном образовању и васпитању* (члан 7), СНА се описно оцењују (истиче се, добар и задовољава), а оцена не улази у општи успех ученика. То подразумева да наставник континуирано прати активности ученика и њихов напредак у достизању исхода и развоју компетенција.

Имајући у виду концепт програма СНА, исходе и компетенције које треба остварити, односно развити, процес праћења и вредновања ученичких постигнућа остварује се на различите начине. Ученици треба унапред да буду упознати шта ће се и на који начин пратити и вредновати.

Наставници могу да припреме материјале које ће користити за процењивање знања, вештина, ставова, пре и након обраде неке тематске целине ради објективности утврђивања ученичког напретка. Могу се користити и презентације ученика, продукти њиховог рада, писање есеја или резултати на тематским квизовима.

Током школске године наставник пратити и вреднује и друге показатеље напретка као што су нпр. начин на који ученик учествује у активностима, како прикупља податке, како брани своје ставове. Посебно поуздани показатељи су квалитет постављених питања, способност да се нађе веза међу појавама, наведе пример, промени мишљење у контакту са аргументима, разликују чињенице од интерпретације, изведе закључак, прихвати другачије мишљење, примени научено, предвиде последице, дају креативна решења. Такође, наставник прати и вреднује како ученици међусобно сарађују, како решавају сукобе мишљења, како једни другима помажу, да ли испољавају иницијативу, како превазилазе тешкоће, да ли показују критичко мишљење или критицизам, колико су креативни.

СЛОБОДНЕ НАСТАВНЕ АКТИВНОСТИ

ПЕТИ И ШЕСТИ РАЗРЕД

ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ

Циљ учења слободне наставне активности Животне вештине је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове који ће му омогућити да боље разуме различите животне ситуације и изазове, повећа капацитет да на одговоран начин брине о себи, другима и околина и понаша се у складу са културом безбедности.

ГОДИШЊИ ПЛАН РАДА

	Наставна тема	Укупан број часова	Број часова обраде	Број часова утврђивања
I	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ	18	8	10
II	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ	18	9	9
Укупно		36	17	19

Исходи	Наставна тема
<p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none">– на одговоран начин брине о себи и околина и помаже другима у невољи;– проналази релевантне и поуздане изворе информација од значаја за сналажење у свакодневним и ванредним животним ситуацијама;– критички промишља и доноси одлуке уважавајући контекст ситуације, процену последица и најбољи интерес за себе, друге и околину;– јасно изрази сопствене мисли и осећања, са пажњом слуша саговорника и комуницира са другима на конструктиван начин;	ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА УЧЕЊЕ, РАД И ДРУШТВЕНИ ЖИВОТ

<ul style="list-style-type: none"> – сарађује са члановима групе којој припада и одупре се притиску групе на асертиван начин; – организује своје свакодневне активности на продуктиван начин; – препозна опасности и адекватно реагује; – разликује ризично од превентивног и безбедног поступања пре, током и након елементарне непогоде; – тумачи знакове опасности, посебно ЕОР и поступа у складу са упутствима надлежних служби; – процени сопствене могућности и ограничења у решавању проблема и потражи одговарајућу помоћ кад процени да ситуација превазилази његове могућности; – повезује информације од релевантних институција са потенцијалним ризицима и правилним реаговањем у кризним ситуацијама; – образложи значај солидарности са људима у невољи; – аргументује значај културе безбедности и пружања прве помоћи; 	
<ul style="list-style-type: none"> – исказе афирмативни став о људима који су активисти Црвеног крста; – наведе које надлежан за одређене ванредне ситуације и симулира позив хитним службама; – доведе у везу заштиту животне средине са климатским променама и културом безбедности; – разликује безбедно, небезбедно и ризично понашање у саобраћају и примењује мере заштите приликом вожње различитим превозним средствима; – наброји правила којих се треба придржавати у комуникацији током несреће, наведе садржај торбе за случај несреће, поступа према плану евакуације и комуникације; – наброји и објасни мере за ублажавање и смањења ризика од земљотреса, пожара, поплава и екстремних метеоролошких услова; – разликује безбедна од небезбедних купалишта, објасни улогу спасиоца, поступа у складу са правилима понашања на купалиштима и демонстрира поступак самопомоћи у случају грча мишића у води; – наведе принципе и демонстрира пружање прве помоћи на изабраном примеру. 	<p>ВЕШТИНЕ ЗНАЧАЈНЕ ЗА ИЗГРАДЊУ КУЛТУРЕ БЕЗБЕДНОСТИ</p>

<p style="text-align: center;">Начин остваривања програма</p>	<p>Комбиноване методе (дијалог, хеуристички разговор, анализа, синтеза, монолог, текстуални и демонстративни метод, активна настава. . .) рад у групама, тимски и истарживачки рад, индивидуални рад . рад у паровима, дебата, презентација.</p>

МЕДИЈСКА ПИСМЕНОСТ

Циљ учења слободне наставне активности Медијска писменост је да подстакне развој медијске културе ученика и допринесе јачању способности разумевања, деконструкције и креирања медијских садржаја, које ће ученику помоћи за даљи когнитивни, емоционални и социјални развој у савременом медијацијском окружењу.

	Наставна тема	Укупан број часова	Број часова обраде	Број часова утврђивања
I	ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА	7	4	3
II	ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ	10	5	5
III	ОГЛАШАВАЊЕ	9	5	4
IV	МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ	10	6	4
Укупно		36	20	16

Исходи	Наставна тема
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – идентификује/процени комуникацијски процес у односу медији – публика (корисници); – разликује традиционалне и нове медије поредећи начине пласирања порука;	ПОЈАМ И ФУНКЦИЈЕ МЕДИЈА

<ul style="list-style-type: none"> – упореди основне особености различитих медија и изводи закључке о функцијама медија; – опише и анализира своје медијске навике; – разликује медијске садржаје од стварности, идентификујући их као конструкте стварности; – деконструише једноставније примере медијских порука; – одговорно креира једноставније медијске садржаје. – критички вреднује оглашавање у различитим медијским садржајима и препознаје профит као основни циљ; – наводи примере манипулације у медијским садржајима којима се подстичу куповина и потрошња, одређена осећања, вредности и ставови потрошача. – разликује функције и могућности мобилних дигиталних платформи; – идентификује недостатке и предности мобилног телефона као уређаја за комуницирање, информисање и забаву; – препознаје сврху и начин функционисања претраживача „на мрежи” и агрегатора садржаја; – вреднује и разврстава једноставније примере информација са интернета према изворима из којег потичу, делећи их на поуздане и непоуздане; – препознаје ризично понашање на друштвеним мрежама. 	<p>ДЕКОНСТРУКЦИЈА И КОНСТРУКЦИЈА МЕДИЈСКЕ ПОРУКЕ</p> <hr/> <p>ОГЛАШАВАЊЕ</p> <hr/> <p>МЕДИЈСКИ САДРЖАЈИ НА МОБИЛНИМ ДИГИТАЛНИМ ПЛАТФОРМАМА И ПРЕТРАЖИВАЊЕ НА ИНТЕРНЕТУ</p>
<p style="text-align: center;">Начин остваривања програма</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Демонстративно илустративна - Индуктивна - Закључивање по аналогији - Метода практичног рада - Индивидуални рад

ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Циљ учења слободне наставне активности Вежбањем до здравља је да ученик овлада знањима, развије вештине и формира ставове и вредности од значаја за одговоран однос према сопственом здрављу, физичком вежбању и здравим животним навикама.

	Наставна тема	Укупан број часова	Број часова обраде	Број часова утврђивања
I	ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА	7	4	3
II	ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ	10	5	5
III	ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД	9	5	4
IV	У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ	10	6	4
		36	20	16

Исходи	Наставна тема
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – дефинише појам здравља, разликује физичко, ментално и социјално здравље и образлаже утицај вежбања на здравље; – упореди специфичности вежбања у спорту и ван спорта; – разликује правилно од неправилног вежбања и планира сопствене физичке активности у складу са потребама, могућностима и интересовањима; – има увид у сопствене разлоге вежбања и истрајава у вежбању; – препозна ситуације у којима не сме да вежба;	ВЕЖБАЊЕ, ЗДРАВЉЕ И ЖИВОТНА СРЕДИНА
	ИСХРАНА И ВЕЖБАЊЕ
	ВЕЖБАЊЕ И ФИЗИЧКИ ИЗГЛЕД

- препозна утицај различитих вежбања на физички изглед и здравље;
- повеже позитиван и негативан утицај вежбања на имунитет;
- поштује еколошка правила у средини где вежба;
- правилно поступа у пружању прве помоћи при повредама у вежбању;
- критички вреднује идеале физичког изгледа који се намећу као и начине за њихово достизање;
- користи поуздане изворе информација о утицају исхране и вежбања на здравље и физички изглед;
- разликује добро од лошег држања тела и коригује сопствено држање тела;
- препозна ризике гојазности и мршавости;
- наведе принципе правилне исхране и примењује их у свом свакодневном животу;
- критички се односи према рекламираним производима животних намирница;
- аргументовано дискутује о физичким активностима и начину исхране и ризицима неодговарајућих дијета;
- доведе у везу вежбање са правима детета;
- аргументује значај вежбања после болести и неких повреда;
- поштује потребе и могућности различитих учесника у вежбању и наведе примере равноправности и неравноправности у спорту;

У ВЕЖБАЊУ ЈЕДНАКИ

Начин остваривања програма

комплексна
вербална,
демонстративна,
вежбања,
игра улога, фронтални, групни,
индивидуални

ЦРТАЊЕ, ВАЈАЊЕ И СЛИКАЊЕ

Циљ учења слободне наставне активности Цртање, вајање и сликање је да ученик кроз ликовни рад развија стваралачко мишљење и унапређује визуелно опажање, естетичке критеријуме и способност ликовног изражавања.

	Наставна тема	Укупан број часова	Број часова обраде	Број часова утврђивања
I	ЦРТАЊЕ	11	7	4
II	ВАЈАЊЕ	15	8	7
III	СЛИКАЊЕ	10	5	5
Укупно		36	20	16

Исходи	Наставна тема
<p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – црта креирајући линије различитих вредности комбиновањем материјала, угла и притиска прибора/материјала; – црта према задатом моделу приказујући односе величина које опажа; – илуструје причу, бајку или песму одабраном цртачком техником; – обликује, према моделу, фигуре од меког материјала стилизујући сложени облик; – обликује, у самосталном и тимском раду, скулптуре или употребне предмете од материјала за рециклажу; – наслика ликовни рад према задатом или одабраном моделу приказујући тонове које опажа; – обликује стварне и имагинарне текстуре и облике одабраном цртачком, сликарском или вајарском техником; – изрази цртежом, сликом и скулптуром машту, сећање, емоције, интересовања или утисак о уметничком делу; 	ЦРТАЊЕ
	ВАЈАЊЕ
	СЛИКАЊЕ

<ul style="list-style-type: none"> – обликује употребне предмете примењујући најмање једну хоби технику; – разликује цртачке, сликарске и вајарске технике, материјал и прибор; – чисти радну површину, простор и прибор по завршетку сваког рада; – учествује у активностима које доприносе добробити школе и локалне заједнице. 	
<p>Начин остваривања програма</p>	<p>Мотивациони разговори који подстичу интересовање, одушевљење, имагинацију и позитивну емотивну реакцију, као и настава која обезбеђује задовољство у раду. Кратко упутство и савети током рада.</p>

ЧУВАРИ ПРИРОДЕ

Циљ учења слободне наставне активности је да ученици стекну знања, понашање, ставове и вредности који су потребни за очување и унапређење животне средине, биодиверзитета, природе и одрживог развоја

	Наставна тема	Укупан број часова	Број часова обраде	Број часова утврђивања
I	УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ	7	4	3
II	ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА	10	5	5
III	ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ	9	5	4
IV	ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ	10	6	4
Укупно		36	20	16

Исходи	Наставна тема
<p>По завршетку разреда ученик ће бити у стању да:</p> <ul style="list-style-type: none"> – препознаје проблем, планира стратегију решавања и решава проблем примењујући знања и вештине стечене у оквиру различитих предмета и ваншколског искуства. – прикаже и образложи резултате истраживања са аспеката очувања животне средине, биодиверзитета и здравља, усмено, писано, графички или одабраном уметничком техником; – користи ИКТ за комуникацију, прикупљање и обраду података и представљање резултата истраживања; – вреднује утицај својих навика у заштити животне средине и биодиверзитета; – активно учествује у акцијама које су усмерене ка заштити, обнови и унапређењу животне средине и 	УПОЗНАЈ ЖИВИ СВЕТ СВОЈЕ ОКОЛИНЕ
	ЗНАЧАЈ ЖИВОГ СВЕТА ЗА ЧОВЕКА
	ПОМОЗИМО ДА ПРЕЖИВЕ

<p>биодиверзитета;</p> <ul style="list-style-type: none"> – повеже значај очувања животне средине и биодиверзитета са бригом о сопственом и колективном здрављу; – одговорно се односи према себи, сарадницима, животној средини и културном наслеђу; – аргументује своје ставове према еко-култури и култури свакодневног живљења; – сарађује у тиму, поштујући разлике у мишљењу и интересима, дајући лични допринос постизању задатог циља; – критички процени сопствени рад и рад сарадника у групи; – критички се односи према употреби и злоупотреби природе. 	<p>ЈА ЧУВАМ ПРИРОДУ</p>
<p>Начин остваривања програма</p>	<p>фронтални индивидуални рад у пару рад у групи</p>

МУЗИКОМ КРОЗ ЖИВОТ

Циљ учења слободне наставне активности Музиком кроз живот је да ученик развија стваралачко и креативно мишљење кроз практичан рад, мотивацију, интелектуални, социјални, емоционални и морални развој, свест о сопственом здрављу, опажање, осетљивост за естетику, радозналост и самопоуздање како би био оспособљен за креативно решавање проблема и имао одговоран однос према очувању уметничког наслеђа и културе свога и других народа.

	Наставна тема	Укупан број часова	Број часова обраде	Број часова утврђивања
I	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ	11	7	4
II	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ	15	8	7
III	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ	10	5	5
Укупно		36	20	16

Исходи	Наставна тема
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – примењује динамичко нијансирање при извођењу музичких дела; – препознаје елементе динамике у свакодневном животу; – анализира врсте такта и ритам у уметничким делима; – препознаје боју тона у складу са садржајем композиције; – изводи композиције домаћих и страних аутора самостално и у групи, користећи глас, покрет и инструменте; – изводи двогласне и трогласне композиције домаћих и страних аутора; – искаже своја осећања у току извођења музике;	ИЗВОЂЕЊЕ МУЗИКЕ
	ТЕЛО КАО МУЗИЧКИ ИНСТРУМЕНТ
	КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ КРОЗ МУЗИКУ

- примењује принцип сарадње и међусобног подстицања у заједничком музицирању;
- учествује у манифестацијама;
- користи различите технике телесних перкусија самостално и у групи;
- примењује технике правилног дисања у свакодневном животу;
- препознаје говор тела, свој и своје околине;
- контролише покрете користећи концентрацију;
- сарађује са члановима групе којој припада, поштујући различитости;
- процени сопствене могућности у примени телесних перкусија;
- самостално осмишљава и импровизује покрете за ритмичке аранжмане;
- контролише сопствене покрете у циљу боље координације;
- својим речима објасни значај телесних перкусија на у сваком смислу;
- критички анализира своје и туђе извођење;
- истражи и објасни шта је музичка критика и која је њена улога;
- објасни и примени различите технике критичког мишљења;
- самостално поставља питања везана за дату тему;
- аргументовано искаже утисак о слушаним делима;
- вербализује свој доживљај музике;
- искаже свој доживљај музике кроз друге уметности.
- критички просуђује утицај музике на здравље ;
- разуме и користи интеркултурални дијалог
- примењује различите врсте писмености (језичке, медијске, културне, научне...);

<ul style="list-style-type: none"> – разуме концепт инклузије и осетљив је према различитостима; – самостално анализира музичка дела, користећи научене технике критичког мишљења; 	
<p>Начин остваривања програма</p>	<p>Аудиовизуелна средства која се користе у настави јесу снимци концерата или музичко сценских представа на ДВД запису, мултимедијални ПДФ уџбеник. Различите телевизијске емисије као и настава уз помоћ рачунара, видео-пројектора и сл. алати, панои, слике, различити мултимедијални компјутерски садржаји, фотографије и др.</p>

САЧУВАЈМО НАШУ ПЛАНЕТУ

Циљ учења слободне наставне активности Сачувајмо нашу планету јесте развијање функционалне писмености из области заштите животне средине, разумевање односа човек – природа са циљем бољег схватања света који га окружује, лакше сналажење у природном и социјалном окружењу и формирање одговорног и активног појединца у циљу разумевања и примене концепта одрживог развоја.

	Наставна тема	Укупан број часова	Број часова обраде	Број часова утврђивања
I	ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ЧОВЕКА У ПРИРОДИ	7	4	3
II	ПРИРОДНА БОГАТСТВА (РЕСУРСИ) И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ	10	5	5
III	ИЗВОРИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	9	5	4
IV	БИОДИВЕРЗИТЕТ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ	10	6	4
Укупно		36	20	16

Исходи	Наставна тема
По завршетку разреда ученик ће бити у стању да: – наведе основне појмове о животној средини; – наведе примере утицаја човека на животну средину; – уочи узрочно-последичне везе и односе на релацији човек и животна средина; – препозна проблеме у локалној средини на основу концепта одрживог развоја;	ПОЛОЖАЈ И УЛОГА ЧОВЕКА У ПРИРОДИ
	ПРИРОДНА БОГАТСТВА (РЕСУРСИ) И ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ

<ul style="list-style-type: none"> – активно и одговорно управља и решава интегративне пројектне задатке; – повезује хоризонтално и вертикално знања о одрживом коришћењу ресурса и користи холистички приступ у решавању проблема одрживог развоја; – развија ставове и вредности о очувању животне средине кроз решавање проблема на локалитету; – емоционално реагује на проблеме локалног окружења; – схвати и разуме поделу и значај природних ресурса – разликује обновљиве од необновљивих природних ресурса; – препозна и наводи примере обновљивих и необновљивих природних ресурса; – критички се односи према нерационалном коришћењу необновљивих природних ресурса; 	
<ul style="list-style-type: none"> – наведе изворе и последице загађења природне средине – разликује изворе и врсте загађења; – анализира из различитих углова утицај загађења на живи свет; – разврстава изворе загађења; – истражи изворе загађења у локалној средини; – наведе примере последица стварања озонских рупа и других глобалних проблема на животну средину; – уочава узрочно последичне везе између глобалних и локалних проблема загађења и очувања природне средине; 	<p>ИЗВОРИ И ПОСЛЕДИЦЕ ЗАГАЂИВАЊА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ</p> <p>БИОДИВЕРЗИТЕТ И ГЕОДИВЕРЗИТЕТ</p>

<ul style="list-style-type: none"> – уочи повезаност природних, социјалних и економских фактора у очувању животне средине; – креира решења за смањење загађења од отпада у оквиру пројеката; – користи методе и алате истраживања на терену; – прикупља податке из различитих извора уз критичко сагледавање и доношење закључка; – разликује биодиверзитет од геодиверзитета; – идентификује и објашњава факторе који доводе до угрожавања биодиверзитета и геодиверзитета; – процењује негативан утицај појединих фактора на биодиверзитет и геодиверзитет у локалној средини; – наводи примере заштите биодиверзитета и геодиверзитета; – креира истраживачке задатке; – користи ИКТ приликом прикупљања информација и представљања резултата истраживања о геодиверзитету и биодиверзитету; – ради у тиму, размењује мишљење и учествује у акцијама очувања животне средине; – објашњава резултате истраживања повезаности геодиверзитета и биодиверзитета. 	
<p>Начин остваривања програма</p>	<p>фронтални индивидуални рад у пару рад у групи</p>